

**INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA NUMERATIV VA MEZURATIV
FRAZEOLOGIZMLARNING TARJIMASHUNOSLIKDAGI O‘RNI VA
AHAMIYATI**

Pardayeva Diyora Mannon qizi

Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat instituti tayanch doktoranti

E-mail: Xudoyberdiyeva2000@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur tadqiqot ingliz va o‘zbek tillaridagi numerativ hamda mezurativ frazeologizmlarning tarjimashunoslikdagi o‘rni va ahamiyatini qiyosiy jihatdan tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqot davomida son va o‘lchov komponentlari ishtirokidagi frazeologik birliklarning semantik, pragmatik hamda lingvomadaniy xususiyatlari yoritildi. Shuningdek, ushbu frazeologizmlarni tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan ekvivalentlik, milliy-madaniy moslik va obrazlilikni saqlash muammolari misollar asosida tahlil qilindi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi numerativ hamda mezurativ frazeomalar ko‘pincha aniq miqdorni emas, balki baholash, mubolag‘a, emotsional-ekspressivlik va ramziy ma‘nolarni ifodalashi aniqlandi. Tadqiqot natijalari qiyosiy frazeologiya, tarjimashunoslik va lingvomadaniyat yo‘nalishlari uchun muhim nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so‘zlar: *frazeologizm, numerativ frazeologizm, mezurativ frazeologizm, tarjimashunoslik, lingvomadaniyat, ekvivalentlik, obrazlilik, pragmatika.*

Pardayeva Diyora Mannon qizi

PhD student of Tashkent Institute of textile and light industry

E-mail: xudoyberdiyeva2000@gmail.com

Abstract. *This article is devoted to the study of the role and significance of numerative and measurative phraseological units in translation studies on the basis of English and Uzbek languages. The semantic, pragmatic, and linguocultural peculiarities of phraseological units containing numerical and measurement components are comparatively analyzed. Special attention is paid to translation problems related to equivalence, preservation of imagery, and cultural adaptation. The research reveals that numerative and measurative phraseological units often express figurative, emotional, and evaluative meanings rather than exact quantities or measurements. The findings of the study are of considerable theoretical and practical importance for comparative phraseology, translation studies, and linguocultural research.*

Keywords: *phraseological unit, numerative phraseology, measurative phraseology, translation studies, equivalence, imagery, linguoculture, pragmatics.*

Пардаева Диёра Маннон кизи

*Докторант Ташкентского института текстильной и легкой
промышленности*

E-mail: xudoyberdiyeva2000@gmail.com

Аннотация. Данное исследование посвящено изучению роли и значения нумеративных и мезуративных фразеологизмов в переводоведении на материале английского и узбекского языков. В работе рассматриваются семантические, прагматические и лингвокультурологические особенности фразеологических единиц, содержащих компоненты числа и меры. Особое внимание уделяется проблемам эквивалентности, сохранения образности и культурной адаптации при переводе подобных единиц. Установлено, что нумеративные и мезуративные фразеологизмы чаще выражают образные, эмоционально-оценочные значения, нежели реальные количественные показатели. Результаты исследования имеют важное теоретическое и практическое значение для сопоставительной фразеологии, переводоведения и лингвокультурологии.

Ключевые слова: фразеологизм, нумеративные фразеологизмы, мезуративные фразеологизмы, переводоведение, эквивалентность, образность, лингвокультурология, прагматика.

Tarjimashunoslik nuqtai nazaridan son va o‘lchov frazeologizmlar murakkab va qiziqarli birliklar sanaladi. Chunki ularni boshqa tilga o‘girishda faqat lug‘aviy ma’noni emas, balki obrazlilik, emotsional-ekspressivlik va milliy-madaniy mazmunni ham saqlab qolish talab etiladi. Shu sababli numerativ va mezurativ frazeologizmlar tarjima jarayonida ekvivalentlik muammosini yuzaga keltiruvchi asosiy birliklardandir. Hozirgi zamon tilshunosligida frazeologiya tilning milliy-madaniy xususiyatlarini aks ettiruvchi eng muhim qatlamlardan biri sifatida keng tadqiq etilmoqda. Frazeologik birliklar xalqning tarixiy tajribasi, mentaliteti, urf-odatlarini va dunyoqarashini o‘zida mujassamlashtirgan holda, nutqning obrazliliigi va ta’sirchanligini kuchaytiradi. Ayniqsa, tarkibida son va o‘lchov birliklari qatnashgan numerativ hamda mezurativ frazeologizmlar tilning lingvomadaniy boyligini namoyon etuvchi muhim vositalardan biri hisoblanadi. Ingliz tilidagi **“to kill two birds with one stone”** frazeologizmi bir harakat bilan ikki natijaga erishish ma’nosini bildiradi. Mazkur ibora o‘zbek tiliga **“bir o‘q bilan ikki quyonni urmoq”** tarzida tarjima qilinadi. Har ikki tilda ham son komponenti (“two”, “ikki”) samaradorlik va tejamkorlik g‘oyasini kuchaytiradi. Biroq obraz komponentlari turlicha: ingliz tilida qush, o‘zbek tilida esa quyon obrazi qo‘llanadi. Bu holat tarjimada semantik moslik saqlangan bo‘lsa-da, milliy-madaniy tafovut mavjudligini ko‘rsatadi

Shuningdek, ingliz tilidagi **“at sixes and sevens”** iborasi tartibsizlik yoki chalkashlik holatini ifodalaydi. Ushbu frazeologizm o‘zbek tiliga ko‘pincha **“hammasi aralash-quralash bo‘lib ketdi”** yoki **“boshi berk ko‘cha”** kabi variantlar orqali tarjima qilinadi. Tarjima jarayonida son komponenti yo‘qolishi mumkin, biroq pragmatik ma’no saqlab

qolinadi. Bu esa frazeologik tarjimada formal emas, balki semantik va funksional ekvivalentlik muhim ekanini ko‘rsatadi.

Mezurativ frazeologizmlar ham tarjimada alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, ingliz tilidagi *“give someone an inch and they’ll take a mile”* iborasi insonning ortiqcha talabchanligini anglatadi. O‘zbek tilida unga mazmun jihatdan yaqin bo‘lgan *“barmog‘ingni bersang, qo‘lingni oladi”* iborasi qo‘llanadi. Tarjimada o‘lchov birliklari (“inch”, “mile”) to‘liq saqlanmaydi, biroq umumiy pragmatik ma’no muvaffaqiyatli yetkaziladi.

O‘zbek tilidagi *“bir chindim vaqt”* iborasi juda qisqa vaqt oralig‘ini obrazli tarzda ifodalaydi. Ingliz tilida esa bu ma’no *“in a split second”* yoki *“in no time”* kabi frazeologizmlar orqali beriladi. Bu misollar turli xalqlarning vaqt va miqdor tushunchalarini turlicha obrazlar asosida ifodalashini ko‘rsatadi. Numerativ frazeologizmlarda ayrim sonlar ramziy ma’no kasb etadi. Jumladan, o‘zbek tilidagi *“qirq yil”, “yetti uxlab tushiga kirmas”* kabi iboralarda sonlar mubolag‘a, uzoqlik yoki imkonsizlikni ifodalasa, ingliz tilidagi *“on cloud nine”* iborasi yuqori darajadagi quvonchni anglatadi. Tarjimada bunday birliklarning nafaqat ma’nosi, balki emotsional ta’sirini ham saqlash tarjimonning asosiy vazifalaridan biridir.

Shuni ta’kidlash joizki, numerativ va mezurativ frazeologizmlar tarjimasi lingvomadaniy kompetensiyani talab qiladi. Tarjimon ikki xalqning mentaliteti, tarixiy tajribasi va obrazli tafakkurini chuqur anglashi zarur. Aks holda frazeologik birlikning milliy koloritini yo‘qotish yoki noto‘g‘ri interpretatsiya qilish xavfi yuzaga keladi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o‘zbek tillaridagi numerativ hamda mezurativ frazeologizmlar tarjimashunoslikda muhim o‘rin tutadi. Ular nafaqat miqdor va o‘lchovni, balki xalqning madaniy xotirasi, emotsional dunyosi va obrazli tafakkurini ham aks ettiradi. Bunday frazeologizmlarni tarjima qilish jarayonida semantik yaqinlik, pragmatik moslik va lingvomadaniy ekvivalentlikni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan numerativ va mezurativ frazeologizmlar qiyosiy tilshunoslik hamda zamonaviy tarjimashunoslikning dolzarb tadqiqot obyektlaridan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Oxford Dictionary of English Idioms / Cowie A. P., Mackin R., McCaig I. R. – Oxford: Oxford University Press, 1993.
2. Фразеология современного английского языка / Кунин А. В. – Москва: Высшая школа, 1996.
3. Лингвокультурология / Маслова В. А. – Москва: Академия, 2001.
4. O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati / Raḥmatullayev Ш. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
5. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / Телия В. Н. – Москва: Языки русской культуры, 1996.